

УДК 338.48-44(1-22):616-036.22

**СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ВИД СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Скочко Максим, аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID 0000-0003-2342-3834
E-mail: skochko1993@ukr.net

У статті проведено аналіз туристичних ресурсів регіону за організаційними формами туризму. Розглянуто роль сільського зеленого туризму як важливої галузі національного та світового господарства. Досліджено основні тенденції розвитку цього виду туризму, визначено його роль в економіці різних країн. Висвітлено роль сільського зеленого туризму у вирішенні соціально-економічних проблем села. Розглянуто роль і місце сільського зеленого туризму в розвитку сільських регіонів України, актуальність та проблематика сільського туризму в умовах пандемії covid-19.

Ключові слова: сільський туризм, зелений туризм, культура села, сільський зелений туризм, сільська місцевість, пандемія, соціальний розвиток, економічний розвиток, туризм.

**RURAL GREEN TOURISM AS A TYPE OF SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN VILLAGE IN THE CONVENTION
OF THE COVID-19 PANDEMIC**

Skochko Maksym, graduate student of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
ORCID 0000-0003-2342-3834
E-mail: skochko1993@ukr.net

The article analyzes the tourist resources of the region by organizational forms of tourism. The role of rural green tourism as an important branch of the national and world economy is considered. The main trends in the development of this type of tourism are studied, its role in the economy of different countries is determined. The role of rural green tourism in solving socio-economic problems of the village is highlighted. The role and place of rural green tourism in the development of rural regions of Ukraine, the relevance and issues of rural tourism in a pavid-19 pandemic are considered. It is highlighted that the development of the Ukrainian countryside is the main goal of the decentralization reform, which is aimed at developing a high standard of living of the rural population and capable economic competition in a crisis and an exacerbation of the pandemic. Social and economic development of tourism, including "green", increasing its popularity is relevant because it will increase the state budget and employment, maintain a high standard of living, improve education, introduce new means of dissemination of information, create conditions for improving the balance of payments countries, development of territories and other sectors of the economy of Ukraine.

Rural tourism can become an independent system capable of solving the main socio-economic problems of the village. In general, the developed segment of rural tourism will have a positive

impact on the competitiveness of rural areas and will contribute to employment of the rural population. Subject to the successful implementation of green tourism development projects, the following results can be expected: creation of new jobs; intensification of entrepreneurial activity of all economic forms and motivation of growth of budget revenues; development of related services infrastructure, etc.

Keywords: rural tourism, green tourism, rural culture, rural green tourism, countryside, pandemic, social development, economic development, tourism.

Постановка проблеми. Розвиток українського села є провідною метою виконання реформи децентралізації, яка спрямована на розвиток високого рівня життя сільського населення та спроможної конкуренції економіки в умовах кризи та загострення пандемії.

Українське село має надзвичайно багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самотній побут, даровані природою мальовничі ландшафти, а також лікувально-рекреаційні ресурси. Наші села багаті індивідуальним житловим фондом та добрими і працьовитими людьми. Враховуючи відсутність вкладень на створення нових робочих місць у сільській місцевості України, на загальнодержавному рівні більше уваги варто приділяти тим галузям, які не потребують для свого розвитку великих коштів. До таких галузей належить сільський туризм, який давно практикується в Україні. Найбільше це стосується сіл, що розташовані на берегах річок, морів та в гірській місцевості [23].

Українське село має багатий пізнавальний потенціал, пов'язаний з історико-етнографічною спадщиною, сільською культурою та побутом, маловідомими для міського жителя видами професійно-трудової діяльності та народними промислами. Мешканець великого українського міста сприймає сільський побут, культуру села як захоплюючу екзотику, особливо якщо це села гуцульські, молдовські, болгарські, грецькі тощо. Ще більшою екзотикою це видається іноземному туристу [22].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми розвитку сільського зеленого туризму в умовах кризового стану індустрії зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: Д. Бобровник [21, с. 106–118], М. Гобрей [19, с. 117–122], А. Гоцелюк [7, с. 174–177], І. Гришова [3, с. 80–88; 8, с. 126–136], С. Захарова [11, с. 119–125], І. Мищак [13, с. 192–198], О. Ніколюк [3, с. 80–88; 8, с. 126–136], О. Череп [10], Т. Шабатура [3, с. 80–88; 8, с. 126–136], А. Яковенко [4, с. 65–72], І. Яців [21, с. 106–118] та інші.

Розвиток сільського туризму широко висвітлений в наукових працях: І. Артюхової, М. Габи, С. Ілляшенко, В. Кифяк, М. Мальської, В. Худо та ін. Основні аспекти розвитку «зеленого» туризму знайшли відображення в роботах Л. Забурана, А. Зінченко, А. Кравчук, О. Красноручького та ін.

Соціальний і економічний розвиток туризму, в тому числі «зеленого», збільшення його популярності є актуальним оскільки сприятиме зростанню державного бюджету та зайнятості населення, підтримання високого рівня життя населення, підвищенню рівня освіти, впровадженню нових засобів поширення інформації, створенню передумови для поліпшення платіжного балансу країни, розвитку територій та інших галузей економіки України [10, с. 20–28].

Дослідженням кризи, зумовленої пандемією COVID-19, та її впливу на населення проведено в працях зарубіжних вчених: Д. Блудорн, Г. Гопінатх, Д. Сандрі [1], Н. Рубіні [2] і вітчизняних вчених: Я. Жаліло [20], Н. Азьмук [5, с. 52–58], А. Олешко, О. Ровнягін [15, с. 386–391] та інші.

Мета дослідження полягає у висвітленні важливості й актуальності проблематики сільського зеленого туризму в розвитку сільських регіонів України в умовах пандемії covid-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пандемія COVID-19 торкнулася більшості країн світу і практично всіх сфер суспільного життя, яка б не зазнала впливу коронавірусної пандемії. Прямо чи опосередковано наслідки поширення світом вірусу COVID-19 відчувають усі – державна влада, великий і малий бізнес, громадяни абсолютної більшості країн. Не буде перебільшенням сказати, що майбутнє кожного із соціальних факторів багато в чому визначається саме сьогодні залежно від адекватності реагування на пандемічну кризу, здатності амортизувати найбільш болісні її вияви, а, можливо, й віднайти в цій непростій ситуації нові можливості для розвитку.

Пандемія коронавірусу COVID-19 визначила нові вектори розвитку світової спільноти та соціальних інститутів. При цьому вплив пандемічної кризи на еволюцію громадянського суспільства може суттєво відрізнитися у національному і глобальному вимірах. Якщо на національному рівні ймовірно розширення простору для громадського активізму, то глобально йому загрожують деінтенсифікація міжнародної неурядової співпраці та спроби ревізії громадянських прав і свобод [9].

За останні роки туризм став одним з найбільш динамічних і швидко зростаючих секторів світової економіки. Так у 2019 році світова індустрія туризму забезпечувала близько 330 млн. робочих місць, а це приблизно 10,3% від загального рівня зайнятості. Тобто з 10 робочих місць в світі – одне в сфері туризму.

При цьому на кожне робоче місце в сфері туризму, побічно створюється близько 1,5 додаткових робочих місць. Все це пов'язано з розвитком інших галузей. Зокрема лише трудомісткі підгалузі готелів та ресторанів дають роботу 144 млн. осіб по всьому світу [14, с. 386–391].

Сьогодні сільський туризм розвивається досить швидкими темпами і в деяких країнах привертає значну частину іноземних туристів. Сільський туризм, особливо в умовах реалізації цільових програм розвитку, справляє позитивний вплив на збереження і розвиток сільських територій, раціональне використання їх ресурсного потенціалу, стимулює розвиток особистих підсобних господарств, розширюючи попит на екологічно чисті, натуральні продукти харчування, а також облаштування сільських територій, сільське будівництво, народні промисли, культуру і самобутність, тобто в цілому на вирішення соціально-економічних проблем сільських територій, насамперед проблем зайнятості населення сільської місцевості. Все це в кінцевому результаті впливає на рівень конкурентоспроможності сільських територій, що проявляється в підвищенні рівня добробуту жителів.

Дослідники вважають, що для успішного розвитку сільського зеленого туризму регіон повинен володіти такими рисами: чистим середовищем, низьким рівнем урбанізації та індустріалізації, обмеженою інтенсивністю сільськогосподарської та лісової діяльності, сприятливою аграрною структурою (господарства середньої величини), гармонійним агрокультурним ландшафтом, невеликими доходами людей (що стимулювало б їх зайнятість у цій сфері), вільними ресурсами приміщень [16, с. 17–22].

Найменше карантинні обмеження відчуються в сільському господарстві, так як це робота на свіжому повітрі. Закриття ринків в Україні істотно вдарили по дрібних виробниках цієї галузі. До того ж додому вимушено повернулася велика кількість заробітчан із-за кордону, які залишилися без роботи. Тому селяни в період карантину почали пошук нових джерел заробітку. Спасінням для селян в умовах пандемії коронавірусу COVID-19 став розвиток сільського зеленого туризму. Тим паче, що попит на цей вид туризму різко зріс у зв'язку з тим, що життя містян сповнене стресом та напругою на роботі. А це викликає бажання поїхати на природу, де можна знайти душевний спокій та баланс із навколишнім середовищем.

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні є не лише актуальним в період пандемії коронавірусу COVID-19, а й має ряд позитивних наслідків у вирішенні соціально-економічних проблем українського села: по-перше, сільський туризм розширить сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, а значить більшість селян-заробітчан залишатимуться вдома і не будуть шукати роботу за кордоном; по-друге, розвиток сільського туризму дасть селянам додатковий заробіток; по-третє, розвиток сільського туризму стимулює розвиток сфери послуг: транспорту, зв'язку, торгівлі, служби побуту тощо; четвертим наслідком є можливість щодо реалізації продукції особистого підсобного господарства; по-п'яте, розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, стимулює розвиток інфраструктури; по-шосте, розвиток сільського зеленого туризму підвищить культурно-освітній рівень сільського населення; по-сьоме, розвиток сільського зеленого туризму справить позитивний вплив на відродження, збереження та розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини [14, с. 386-391].

Умовно фактори розвитку сільського зеленого туризму можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів розвитку туризму можна віднести географічне положення регіону, політичні відносини між країнами, міжнародний розподіл праці, рівень цін на міжнародному ринку та в різних країнах, співвідношення валют тощо. Такі демографічні фактори як зростання населення, його нерівномірна щільність і концентрація у великих містах призводять до збільшення туристичного потенціалу, намагання опинитись у менш людних місцях. Велику роль відіграють такі фактори, як близькість до транзитних шляхів і країн, які поставляють обіг туристів, віддаленість від «гарячих» точок планети. На формування світових туристичних потоків активно впливає співвідношення рівнів соціально-економічного розвитку різних країн.

Визначальними є внутрішні фактори розвитку сільського зеленого

туризму: природно-географічні особливості й кліматичні умови країни, наявність та якість природних ресурсів і можливість їх зручного використання; економічна ситуація в країні; внутрішня політика країни, політична стабільність; суспільний лад, рівень розвитку продуктивних сил.

Рівень добробуту населення є вирішальним серед факторів розвитку сільського туризму.

З точки зору впливу на туристичну діяльність усі фактори поділяються на фактори залучення, що спонукають до подорожі чи відпочинку, та фактори розподілу або диференціації попиту, що впливають на вибір місця подорожі чи відпочинку [18, с. 101–102].

Для здійснення ефективного планування розвитку сільського зеленого туризму у регіоні необхідно розглянути його особливості територіальної і функціональної організації. Територіальна організація сільського зеленого туризму – це система просторового взаєморозташування сільських населених пунктів, що надають агрорекреаційні послуги по відношенню один до одного, а також щодо міст-центрів генерування споживачів агротуристичних послуг, сформованої транспортної інфраструктури території та об'єктів природної й етнокультурної спадщини регіону [6, с. 138–143].

Сільський туризм переконливо довів, що він є важливим фактором рішення соціально-економічних проблем села – це зростання зайнятості на селі, розвиток сільської інфраструктури, отримання стабільних та вагомих прибутків селян, зміцнення бюджету сільських поселень. Зазвичай на шляху розвитку сільського зеленого туризму є багато проблем. Найбільшими перешкодами розвитку туризму в сільській місцевості традиційно вважається транспортна віддаленість осередків відпочинку – погане сполучення (дороги в сільській місцевості знаходяться у надзвичайно занедбаному стані), рекреаційна необлаштованість (невідповідність запитам сучасного туриста), низький рівень надання послуг; нестача цілісних туристичних пропозицій, що містять продукти, орієнтовані на новий тип туриста; низький рівень маркетингу, недостатнє методичне забезпечення та відсутність цілеспрямованої діяльності; існує сильна конкуренція з боку сусідніх країн, які пропонують кращу інфраструктуру та сполучення [17, с. 154–158].

Звісно, в міру того, як пандемія COVID-19 у світі завершиться, необхідно ініціювати впровадження етапів і подальших заходів для розвитку сільського зеленого туризму на державному рівні. В Україні ініціатором поширення ідей розвитку сільського туризму виступила всеукраїнська Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Спілкою у співпраці з науковцями і державними органами управління розроблено проект концепції та розпочато роботу над програмою розвитку сільського туризму в Україні. Не слід забувати і про активну співпрацю осередків сільського туризму з місцевими органами влади та міжнародними фундаціями, вивчається та використовується практичний досвід з організації і прийому відпочиваючих у садибах господарів. Окрім того Спілка налагодила тісні зв'язки з агротуристичними організаціями Угорщини, Польщі, Австрії, Франції [12, с. 174–177; 14, с. 386–391].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у зазначеному напрямку. Підсумовуючи вище сказане можна зробити висновок, що зелений туризм може стати візитною карткою України на міжнародному туристичному ринку, про що свідчить бажання іноземців познайомитись з історичним та природним потенціалом України. За умови успішної реалізації проектів розвитку зеленого туризму можна очікувати таких результатів: створення нових робочих місць; активізація підприємницької діяльності усіх господарських форм та мотивація росту надходжень у бюджет; розвиток інфраструктури супутніх послуг тощо. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні потребує значної підтримки на державному й регіональному рівні.

Сільський туризм може стати самостійною системою, здатною вирішувати основні соціально-економічні проблеми села. В цілому розвинений сегмент сільського туризму позитивно відіб'ється на конкурентоспроможності сільських територій та сприятиме забезпеченню зайнятості сільського населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bluedorn J., Gopinath G., Sandri D. An Early View of the Economic Impact of the Pandemic in 5 Charts. IMFBlog : Website. 2020, Apr 6. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/06/an-early-view-of-the-economic-impact-of-the-pandemic-in-5-charts>
2. Roubini N. This is what the economic fallout from coronavirus could look like. World Economic Forum: Website. 2020, Apr 6. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/depression-global-economy-coronavirus>
3. Shabatura T. S., Nikoliuk O. V., Gryshoval Yu. Benchmarking as an innovative tool for the financial activity of the rural green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. №3. С. 80-88. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>
4. Yakovenko A. O., Gakal T. O. Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. №3. С. 65-72.
5. Азьмук Н. А. Цифровая занятость в системе регулирования национальной экономики. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. С. 52-58.
6. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети: науково-аналітичний щоквартальний збірник*. 2008. № 1 (6). С. 138–143.
7. Гоцелюк А. Ю. Сільський зелений туризм - пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій Миколаївської області. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. №2. Т.2. С.174-177.
8. Гришова І., Шабатура Т., Ніколюк О. Державне регулювання екотуризму в контексті Європейського досвіду. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 1. С. 126-136. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1783>
9. Громадянське суспільство в умовах пандемії коронавірусу COVID-19: виклики та перспективи розвитку : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/gromadyanske-suspilstvo-v-umovakh-randemii-koronavirusu-covid-19-vikliki-ta-perspektivi>
10. Добрянська Н. А. «Зелений» туризм як стратегічний напрям соціально- економічного розвитку регіонів України. *ЕКОНОМІКА: реалії часу*. Одеса, 2018. №3 (37). С. 20-28. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No3/20.pdf>
11. Захарова С. Г. Роль органів місцевого самоврядування в розвитку індустрії туризму. *Держава та регіони*. 2008. № 4. С. 119-125.
12. Мельниченко О. Б. Стан і перспективи розвитку сільського туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2011. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_1_22
13. Мишак І. М. Проблеми та перспективи розвитку туризму на Прикарпатті. *Туристично-*

- краєзнавчі дослідження. 2004. Вип.5. С. 192-198.
14. Моїсєєва Н. І., Лапченко А. С., Омельченко Г. Ю. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні (зокрема на Харківщині) в умовах пандемії covid-19. *The 1 st International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations" (October 7-9, 2020)* CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2020. pp. 386-391
 15. Олешко А. А., Ровнягін О. В. Антикризова політика національних держав у контексті подолання соціально-економічних наслідків Covid-19. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.9>
 16. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. №18. С.17-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_18_4.
 17. Пітюлич, М. М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейський країн. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Спецвип. 33. Ч.3. С. 154–158.
 18. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності. Київ : Грамота, 2006. С. 101–102.
 19. Тишук І., Лужанська Т., Гобрей М. Організаційно-економічний механізм використання ресурсного потенціалу сільського зеленого туризму в регіоні. *Економічний форум: науковий ж-л*. Луцьк : РВВ Луцький НТУ 2017. № 3. С. 117-122.
 20. Україна після коронакризи – шлях одужання: тези наукової доповіді. Київ: НІСД, 2020. 35 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/tezi_virus.pdf
 21. Яців І. Б., Бобровник Д. О. Оцінка потенціалу використання бенчмаркінгу щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2020. №1. С. 106-118. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.11>
 22. Сільський зелений туризм в Україні. *Все про туризм* : веб-сайт. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/vasyljev.htm
 23. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Все про туризм* : веб-сайт. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm

REFERENCES

1. Bluedorn J., Gopinath G., Sandri D. An Early View of the Economic Impact of the Pandemic in 5 Charts. IMF Blog : Website. 2020, Apr 6. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/06/an-early-view-of-the-economic-impact-of-the-pandemic-in-5-charts>
2. Roubini N. This is what the economic fallout from coronavirus could look like. World Economic Forum: Website. 2020, Apr 6. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/depression-global-economy-coronavirus>
3. Shabatura T. S., Nikoliuk O. V, Gryshoval Yu. Benchmarking as an innovative tool for the financial activity of the rural green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. №3. С. 80-88. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>
4. Yakovenko A. O., Gakal T. O. Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. №3. С. 65-72.
5. Azmuk N. A. Tsifrovaya zanyatost v sisteme regulirovaniya natsionalnoy ekonomiki. *Problemi ekonomiki*. 2020. №1. S. 52-58.
6. Byrkovych V. I. Silskyi zeleniy turyzm – priorytet rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy. *Stratehichni priorytety: naukovo-analitychnyi shchokvartalnyi zbirnyk*. 2008. № 1 (6). S. 138–143.
7. Hotseliuk A. Yu. Silskyi zeleniy turyzm - priorytetnyi napriam dyversyfikatsii ekonomiky silskykh terytorii Mykolaivskoi oblasti. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2014. №2. T.2. S.174-177.
8. Hryshova I., Shabatura T., Nikoliuk O. Derzhavne rehuliuвання ekoturizmu v konteksti Yevropeiskoho dosvidu. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2020. № 1. S. 126-136. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1783>
9. Hromadianske suspilstvo v umovakh pandemii koronavirusu COVID-19: vyklyky ta perspektyvy rozvytku : veb-sait. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/gromadyanske-suspilstvo-v-umovakh-pandemii-koronavirusu-covid-19-vikliki-ta-perspektivi>
10. Dobrianska N. A. «Zeleniy» turyzm yak stratehichniy napriam sotsialno- ekonomichnoho rozvytku

- rehioniv Ukrainy. *EKONOMIKA: realii chasu*. Odesa, 2018. №3 (37). S. 20-28. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No3/20.pdf>
11. Zakharova S. H. Rol orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v rozvytku industrii turyzmu. *Derzhava ta rehiony*. 2008. № 4. S. 119-125.
 12. Melnychenko O. B. Stan i perspektyvy rozvytku silskoho turyzmu v Ukraini. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Serii : Ekonomichni nauky*. 2011. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_1_22
 13. Myshchak I. M. Problemy ta perspektyvy rozvytku turyzmu na Prykarpatti. *Turystychno-kraieznavchi doslidzhennia*. 2004. Vyp.5. S. 192-198.
 14. Moisieieva N. I., Lapchenko A. S., Omelchenko H. Yu. Rozvytok silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini (zokrema na Kharkivshchyni) v umovakh pandemii covid-19. *The 1 st International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations" (October 7-9, 2020)* CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2020. rp. 386-391
 15. Oleshko A. A., Rovniahin O. V. Antykrizova polityka natsionalnykh derzhav u konteksti podolannia sotsialno-ekonomichnykh naslidkiv Covid-19. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.9>
 16. Papp V. V. Silskiy zeleniy turyzm yak priorytetnyi napriam rozvytku silskykh terytorii Ukrainy. *Ahrosvit*. 2015. №18. S.17-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_18_4.
 17. Pitiulych M. M. Osoblyvosti funktsionuvannia silskoho turyzmu v Ukraini ta dosvid yevropeiskiy krain. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu : Serii: Ekonomika*. Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 2011. Spetsvyp. 33. Ch.3. S. 154–158.
 18. Sokol T. H. Osnovy turystychnoi diialnosti. Kyiv : Hramota, 2006. S. 101–102.
 19. Tyshchuk I., Luzhanska T., Hobrei M. Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm vykorystannia resursnoho potentsialu silskoho zelenoho turyzmu v rehioni. *Ekonomichniy forum: naukovyi zh-l*. Lutsk : RVV Lutskiy NTU 2017. № 3. S. 117-122.
 20. Ukraina pislia koronakryzy – shliakh oduzhannia: tezy naukovoi dopovidi. Kyiv: NISD, 2020. 35 s. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/tezi_virus.pdf
 21. Iatsiv I. B., Bobrovnyk D. O. Otsinka potentsialu vykorystannia benchmarkinhu shchodo pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarykh pidpriemstv. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2020. №1. S. 106-118. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.11>
 22. Silskiy zeleniy turyzm v Ukraini. *Vse pro turyzm* : veb-sait. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/vasyljev.htm
 23. Perspektyvy rozvytku silskoho zelenoho turyzmu v Ukraini. *Vse pro turyzm* : veb-sait. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm